

Wet toekomst pensioenen: Twijfel, loslaten, durven, twijfel

Ons aanvullend pensioen is van groot maatschappelijk belang. Nu veelal via collectieve uitkeringsovereenkomsten georganiseerd. Collectiviteit en risicodeling kunnen namelijk enorm veel meerwaarde bieden aan alle generaties. Maar afgelopen jaren zijn de uitkeringsovereenkomsten kapot gereguleerd. Door een tunnelvisie die leidde tot alsmaar lagere rekenrentes en steeds strengere buffervereisten. Inmiddels zijn premies bizar hoog. Is nieuwe pensioenopbouw historisch laag. En hebben uitkeringen enorm ingeboet aan koopkracht, ondanks jarenlange prachtige beleggingsrendementen. Dat kan en moet anders.

Overstap premiereregeling geeft op korte termijn meer lucht

De Wet toekomst pensioenen stapt daarom over op premiereregelingen met persoonlijke pensioenvermogens. Dat geeft naar verwachting per direct meer lucht voor pensioenfondsen die nu uitkeringsovereenkomsten voeren. Premies kunnen omlaag en uitkeringen omhoog, omdat je mag rekenen met een hogere rekenrente. Pensioenen worden variabel en bewegen mee met de economie. Zowel omhoog, als omlaag. Maar met een klein slim ingezet buffertje kunnen we kansen op kortingen van de uitkeringen flink reduceren.

Twijfel over haalbaarheid, draagvlak en noodzaak transitie

De overstap naar het nieuwe stelsel is echter een enorm complexe, risicovolle en dure operatie. Waarbij we collectieve pensioenvermogens omzetten in individuele vermogens. Hoewel de korte termijn vooruitzichten van de overstap mooi lijken, heerst er ook twijfel. Hoe gaan we dit uitleggen? Is dit wel de juiste weg? Is het wel nodig? Kan je niet gewoon binnen de huidige uitkeringsovereenkomsten de rekenrente aanpassen en buffers slimmer inzetten voor een koopkrachtiger pensioen én meer nominale zekerheid? Het overwegen waard wat mij betreft. Dit vraagt lef, het loslaten van de nu overheersende economische pensioentheorie in Nederland. Die ons -eerlijk is eerlijk- grote pensioenvermogens heeft opgeleverd, maar ons nu ook erg kwetsbaar maakt voor bijvoorbeeld inflatierisico en draagvlak.

Loslaten van de nu overheersende economische theorie in belang van de lange termijn

De nieuwe premiereregelingen zijn helaas opgehangen aan precies dezelfde economische theorieën. Sterker nog: die theorieën zijn nog overheersender in de nieuwe wetgeving aanwezig dan nu al het geval is. De uitkeringen bereken je straks nog steeds op de risicovrije rente. Premies, ambities en risicohouding zijn het resultaat van een doorrekening met duizenden voorgeschreven economische scenario's. Waarom doen we dit? Ik denk dat werken met modellen een illusie van controle geeft. Het model zou 'realistisch' en 'nauwkeurig' zijn. Maar tegelijkertijd maken ze ons aanvullend pensioen erg kwetsbaar. Keer op keer volgen verrassingen. Negatieve rente? Hoge inflatie? Zaten niet in het model. We hebben afgelopen jaren ook gezien dat dit strikte model denken absoluut niet meer uitlegbaar is en draagvlak en vertrouwen (terecht) ondermijnen.

Durf stappen te nemen in onzekerheid

Juist de onzekerheid over de toekomst, het feit dat pensioen niet exact en feitelijk te modelleren en voorspellen is, maakt de meerwaarde om dit collectief en gezamenlijk te regelen zo groot. Durf voor de nieuwe premiereregelingen hier dan ook op in te zetten:

- **Maak rekenen en sturen op een verwacht rendement mogelijk tot en met de uitkeringsfase**
Pas ook het beschermingsrendement in de solidaire regeling hierop aan.
Maak rekenen met een verwacht rendement in de uitkeringsfase van de flexibele regeling mogelijk, waar je nu moet rekenen met een risicovrije rente in combinatie met een dalende uitkering.
- **Geef voldoende ruimte om in de uitkeringsfase risicovol te beleggen**
Voldoende beleggingsrisico nemen is belangrijk voor een goed pensioen. Variabele uitkeringen en kansen op kortingen kunnen mensen echter sturen naar een zeer defensief beleggingsbeleid. Zorg dat andere instrumenten (spreiding, solidariteits- of risicodelingsreserve, collectieve risicodeling gepensioneerden) de kansen op kortingen zoveel mogelijk kunnen mitigeren.
- **Geef ruimte om uitkeringen mee te laten bewegen met de inflatie**
In de premiereregelingen is het nu niet mogelijk om uitkeringen direct te verhogen met de werkelijk behaalde prijsinflatie.

Durf te gaan voor eenvoud en uitlegbaarheid

De wetgeving maakt onderscheid tussen het solidaire en flexibele contract. Echt onderscheidend zijn met name de verschillen in verplichte solidariteit dan wel keuzevrijheid. Daarbuiten zijn de contracten in veel opzichten vrijwel gelijk aan elkaar, alhoewel wiskundig net anders opgeschreven. Dit maakt het stelsel onnodig ingewikkeld. Met kleine stappen komen we tot een eenvoudiger, meer uitlegbaar, goedkoper en robuuster systeem. Zonder afbreuk te doen aan de verschillen tussen beide contracten.

- **Periodiek toetsen premie, ambitie en risico kan eenvoudiger en is belangrijk**
Toets premie, ambitie en risico niet op een ingewikkelde economische scenarioset met 10.000 scenario's. Hanteer in plaats daarvan zeg een drietal (stress) scenario's. Dit geeft meer inzicht, is beter uitlegbaar en voorkomt schijnzekerheid. Maak daarnaast het periodiek toetsen van premie en ambitie verplicht, ook bij een flexibele premiereregeling. Premie is een belangrijk stuurinstrument op weg naar een goed pensioen.
- **Maak gelijke aanpassingen van de uitkeringen voor alle gepensioneerden mogelijk**
Gelijke aanpassingen van uitkeringen maakt uitkeringen stabiel, beter uitlegbaar en is meer solidair. In de flexibele regeling is dit al mogelijk. In de solidaire regeling zijn hier veel voorwaarden aan verbonden wat het sturen op een goed pensioen ernstig kan belemmeren. Ook bij invaren moet je gelijke aanpassing van de uitkering kunnen bewerkstelligen.
- **Trek regels voor de solidariteitsreserve en risicodelingsreserve gelijk en geef hierin meer ruimte**
Het vullen van de solidariteits- en risicodelingsreserve kent strikte en erg beperkende voorwaarden. Zo kan je het resultaat op langlevensrisico nu niet zomaar via de reserve laten lopen, want de reserve mag met maximaal 10% van het resultaat gevuld worden.
Laat de uitleg van de werking, voordelen en evenwichtigheid van de reserve aan het pensioenfonds.
- **Ga geen buffers stapelen want dat maakt pensioen onnodig duur**
In het wetsvoorstel staan nu allerlei aparte buffers. Zoals een minimum vereist eigen vermogen, operationele reserve, solidariteitsreserve, compensatiedepot. Dit is inefficiënt en maakt pensioen onnodig duur. Je houdt zelf toch ook geen aparte buffer aan voor een kapotte koelkast, tv, koffiezetapparaat, enz.

Bijzondere aandacht voor de overgangperiode en daarna

Afgezien van aandacht voor de vormgeving van de nieuwe premiereregelingen is ook bijzondere aandacht nodig voor de transitieperiode, de transitie zelf en de periode daarna.

- **Transitie Financieel Toetsingskader**
Het is fijn en wenselijk dat pensioenfondsen met uitkeringsovereenkomsten in de transitieperiode al mogen voorsorteren met een aangepast toetsingskader. Eerder indexeren en de mogelijkheid om in het beleggingsbeleid al te kunnen voorsorteren op een meer toekomstbestendig pensioen zijn erg wenselijk. Een andere rekenrente past ook goed in dit rijtje. Bovendien is het wenselijk om ook na de transitie het FTK blijvend aan te passen voor pensioenfondsen die niet invaren of een vaste uitkeringsfase in de flexibele regeling willen aanbieden.
- **Maak opdelen van collectief in individuele vermogens niet afhankelijk van dagkoersen**
Het rekenen met dagkoersen zoals nu voorgesteld maakt de overgang van uitkerings- naar premieovereenkomst zelf en ook het draagvlak zeer kwetsbaar. Durf los te laten en ook hier al over te stappen naar een andere rekenrente. Reken in de overgang verschillende (deterministische) scenario's door om te kijken wie wanneer onevenredig benadeeld wordt. Laat voldoende ruimte bij pensioenfondsen zelf om een evenwichtige overstap te creëren en hierover te communiceren.
- **Kan de doorsneesystematiek niet veel eenvoudiger worden afgeschaft?**
Maak de premie voor het werkgeversdeel vast in de tijd. Zodat oudere en jongere werknemers even duur zijn in de pensioenregeling. Maak het werknemersdeel van de premie progressief. Zo hoeven jongeren in het 'financiële spitsuur' van hun leven weinig voor hun pensioen opzij te leggen en naarmate zij ouder worden meer. Dan hebben zij er meer financiële armlag voor en hebben zij ook meer aandacht voor pensioen. Ook blijft het in tegenstelling tot een overall vaste premie wel mogelijk met langer doorwerken meer pensioen op te bouwen.
- **Goed pensioen gaat verder dan hier besproken aanvullend pensioen**
Met deze overstap ben je niet klaar. Ons aanvullend pensioen is nu van groot maatschappelijk belang. Straks is daar met individuele vermogens nog weinig in te sturen. Pech- en gelukgeneraties zijn niet goed te voorkomen. De AOW is dan ook erg belangrijk, zowel qua hoogte als qua (flexibiliteit in) ingangsdatum. De overheid speelt daarbij een belangrijke rol om de koopkracht van, tussen en binnen alle generaties (ook ZZP'ers) op peil te houden. De Musgrave regel. Met wegvallen van de uitkeringsregelingen verlies je hier ook een belangrijke mate van grip op. Misschien wenselijk en bewust.
- **Maar toch ook: twijfel nog eens**
Dat maakt de Wet toekomst pensioenen alleen maar beter!